

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

N Á L E Z

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 681/2014-37

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 22. januára 2015 v senáte zloženom z predsedu Lajosa Mészárosa (sudca spravodajca), zo sudkyne Ľudmily Gajdošíkovej a sudcu Sergeja Kohuta prerokoval prijatú sťažnosť [REDACTED], [REDACTED], zastúpenej opatrovníkom [REDACTED], [REDACTED], právne zastúpenej advokátom JUDr. Petrom Múkerom, Advokátska kancelária, ČSA 25, Banská Bystrica, pre namietané porušenie čl. 17 ods. 1, 2, 3 a 5 Ústavy Slovenskej republiky postupom Krajského súdu v Nitre a jeho uznesením č. k. 1 Tpo 32/2014-32 zo 16. júla 2014 a takto

r o z h o d o l :

1. Krajský súd v Nitre v konaní vedenom pod sp. zn. 1 Tpo 32/2014 p o r u š i l základné právo [REDACTED] na osobnú slobodu podľa čl. 17 ods. 1, 2, 3 a 5 Ústavy Slovenskej republiky.

2. Uznesenie Krajského súdu v Nitre č. k. 1 Tpo 32/2014-32 zo 16. júla 2014 z r u š u j e .

3. Krajský súd v Nitre je p o v i n n ý zaplatiť [REDAKOVANÉ] finančné zadosťučinenie v sume 4 000 € (slovom štyritisíc eur) do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

4. [REDAKOVANÉ] p r i z n á v a úhradu trov právneho zastúpenia v sume 284,08 € (slovom dvestoosemdesiatštyri eur a osem centov), ktorú je Krajský súd v Nitre p o v i n n ý vyplatiť na účet advokáta JUDr. Petra Múkeru, Advokátska kancelária, ČSA 25, Banská Bystrica, do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

5. Sťažnosti [REDAKOVANÉ] vo zvyšnej časti n e v y h o v u j e .

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) uznesením č. k. II. ÚS 681/2014-14 z 9. októbra 2014 prijal podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na ďalšie konanie sťažnosť [REDAKOVANÉ] (ďalej len „sťažovateľka“), zastúpenej opatrovníkom [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], pre namietané porušenie čl. 17 ods. 1, 2, 3 a 5 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) postupom Krajského súdu v Nitre (ďalej len „krajský súd“) a jeho uznesením č. k. 1 Tpo 32/2014-32 zo 16. júla 2014.

2. Podľa § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde prerokoval ústavný súd túto vec na neverejnom zasadnutí, keďže právny zástupca sťažovateľky podaním z 2. decembra 2014 a krajský súd vo vyjadrení z 13. novembra 2014 vyslovili súhlas, aby sa upustilo od ústneho pojednávania. Ústavný súd preto vychádzal z listinných dôkazov a vyjadrení nachádzajúcich sa v jeho spise.

3. Zo sťažnosti vyplýva, že rozsudkom Okresného súdu Nitra (ďalej len „okresný súd“) č. k. 24 Ps 12/2006-43 zo 16. novembra 2006 bola sťažovateľka pozbavená spôsobilosti na právne úkony v plnom rozsahu, pričom za opatrovníka bol určený jej manžel [REDACTED] (ďalej len „opatrovník“).

Sťažovateľka bola 3. júla 2014 predvedená na políciu a zadržaná, a to o 12.45 h. Uznesením okresného súdu sp. zn. 33 Tp 61/2014 zo 6. júla 2014 bola vzatá do väzby s tým, že väzba začala plynúť 3. júla 2014 o 12.45 h. Proti uzneseniu okresného súdu podal zvolený obhajca 9. júla 2014 sťažnosť. Uznesením krajského súdu č. k. 1 Tpo 32/2014-32 zo 16. júla 2014 bola sťažnosť zamietnutá.

Sťažovateľka predovšetkým namieta, že podľa § 87 ods. 2 Trestného poriadku sudca pre prípravné konanie je povinný zadržanú osobu vypočuť a musí rozhodnúť o väzbe. Sťažovateľka napriek tomu vypočutá nebola. Nebol jej ani doručený návrh prokurátora na vzatie do väzby, hoci bolo jej právom oboznámiť sa s týmto návrhom. Pritom tento návrh je podľa sťažovateľky nepreskúmateľný, keďže prokurátor neuviedol, o ktorú konkrétnu obavu spomedzi štyroch možných alternatív ustanovenia § 71 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku ide. Konštatuje to napokon aj okresný súd v uznesení o vzatí do väzby zo 6. júla 2014.

Keďže sťažovateľka nebola vypočutá, nemohla ani zobrať na vedomie predmet výsluchu, resp. rozhodnutie o väzbe, nebola poučená podľa § 121 a § 34 Trestného poriadku, nebola oboznámená so skutkom, ktorý sa jej kladie za vinu, a s jeho právnou kvalifikáciou, nebol jej doručený návrh prokurátora do väzby a neoboznámila sa s dôvodmi návrhu, resp. sa k týmto nevyjadrila, nemohla odpovedať na otázky sudcu, prokurátora a obhajcu, nemohla podať konečný návrh atď.

Ďalej sťažovateľka poukázala na to, že výsluch zadržanej osoby sudcom pre prípravné konanie je obligatórny, čo znamená, že vzatie do väzby bez výsluchu je protizákonné. Všeobecné súdy nahradili túto povinnosť neprípustnou analógiou.

Sťažovateľka namieta, že nedošlo ani k oboznámeniu s dôvodmi jej zadržania, hoci podľa čl. 17 ods. 3 ústavy malo sa tak stať ihneď. V podstate rovnaká povinnosť vyplývala aj z ustanovenia § 85 ods. 4 Trestného poriadku (bezodkladne oboznámiť s dôvodmi zadržania). Dôvody zadržania boli uvedené až v zápisnici o zadržaní, teda viac ako 5 hodín po zadržaní, čo nemožno považovať ani za bezodkladný postup, ale ani za postup „ihneď“.

Dôvody zadržania sú v zápisnici o zadržaní z 3. júna 2014 (správne má byť 3. júla 2014, pozn.) uvedené s odkazom na znenie § 71 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku. Sťažovateľka namieta, že zákon takéto ustanovenie nepozná a orgány činné v trestnom konaní, ale ani sudca pre prípravné konanie ju s dôvodmi zadržania neoboznámili ani len ústne. Tieto procesné úkony, a to úradný záznam o zadržaní a obmedzení osobnej slobody, ako aj zápisnica o zadržaní a obmedzení osobnej slobody, sa robili bez prítomnosti buď civilným súdom ustanoveného opatrovníka, alebo opatrovníka ustanoveného sudcom pre prípravné konanie (ktorý ustanovený ani nebol) v zmysle § 35 ods. 1 a 2 Trestného poriadku.

V sťažnosti sa zdôrazňuje, že od začiatku existovali dôvodné pochybnosti o duševnom zdraví sťažovateľky, ktorá trpí ťažkou schizofréniou. Konajúci policajti od počiatku vedeli, že je zbavená spôsobilosti na právne úkony. Opatrovník totiž 3. júla 2014 o 13.06 h doručil policajtovi rozsudok okresného súdu o zbavení spôsobilosti na právne úkony. Aj z občianskeho preukazu sťažovateľky mali policajti túto skutočnosť preukázanú. Preto orgány činné v trestnom konaní mohli, resp. mali dôvodne predpokladať, že sťažovateľka nebude schopná náležite uplatňovať prinajmenej svoje procesné práva (právo na obhajobu v prípravnom konaní, a teda aj v konaní pred vznesením obvinenia). Sťažovateľka patrí k rómskej menšine.

Sťažovateľke nebol ustanovený obhajca ex offio v konaní prebiehajúcim pred vznesením obvinenia, a to napriek jej rozumovým schopnostiam a skutočnosti, že je nesvojprávnou osobou.

Rozsudkom okresného súdu zo 16. novembra 2006 ustanovený opatrovník nebol od zadržania sťažovateľky informovaný o žiadnych procesných úkonoch spojených s osobou sťažovateľky a nebolo mu umožnené uplatniť oprávnenia vyplývajúce z ustanovenia § 35 Trestného poriadku počas celého dosiaľ uvedeného konania.

Zo sťažnosti ďalej vyplýva, že ak boli orgány činné v trestnom konaní toho názoru, že v civilnom konaní ustanovený opatrovník nemôže vykonávať svoje práva, mali postupovať podľa § 35 ods. 2 Trestného poriadku. Napriek tomu do podania sťažnosti nedošlo k ustanoveniu zákonného zástupcu sťažovateľke podľa § 35 ods. 2 Trestného poriadku, hoci je známe, že je nesvojprávná.

Sťažovateľka namieta, že k jej zadržaniu 3. júla 2014 došlo bez predchádzajúceho súhlasu prokurátora. V trestnom spise sa nenachádza žiadna skutočnosť, ktorá by aspoň nasvedčovala neodkladnosti trestného konania voči nesvojprávnej osobe. Zo spisu nevyplýva ani to, že sa predchádzajúci súhlas prokurátora nedal dosiahnuť. Sťažovateľka nebola pristihnutá pri trestnom čine (podľa obvinenia išlo o dokonané skutky) a nebola ani zastihnutá na úteku. Bola zadržaná v aute, kde sedela na zadnom sedadle. Auto patriace jej manželovi bolo odstavené na označenom platenom parkovisku.

Policajt, ktorý zadržanie vykonal o 12.45 h, neoznámil túto skutočnosť prokurátorovi bezodkladne, ale až 3. júla 2014 o 18.10 h. V zápisnici o zadržaní a obmedzení osobnej slobody neuviedol miesto zadržania, keďže uviedol len mesto [REDAKOVANÉ], čo je v rozpore s ustanovením § 85 ods. 3 Trestného poriadku. Neuviedol bližšie ani okolnosti zadržania a jeho podstatné dôvody. Nevyplnil ani celú predtlač zápisnice. O zadržaní a o ďalších skutočnostiach neupovedomil opatrovníka. Nepoučil ani len ústne sťažovateľku o jej právach. V zápisnici je len predtlačené krátke poučenie v zmysle § 85 ods. 6 Trestného poriadku a nie je uvedené, ako sa rozhodla sťažovateľka naložiť so svojimi právami (napr. s právom zvoliť si obhajcu alebo žiadať o ustanovenie obhajcu ex offio). Napokon chýba aj jej vyjadrenie k uvedeným skutočnostiam. Z obsahu zápisnice vyplýva, že ide aj o zápisnicu

o vykonanej osobnej prehliadke podľa § 99 ods. 4 Trestného poriadku. Pri písaní zápisnice nebol prítomný opatrovník, ale ani obhajca. Pritom sťažovateľka ako nesvojprávna osoba nemohla urobiť platný prejav vôle, napr. v otázke zvolenia obhajcu.

Sťažovateľka v sťažnosti poukázala aj na to, že pred vznesením obvinenia 3. júla 2014 vo večerných hodinách bola vypočutá v procesnom postavení zadržanej podozrivej osoby a bola spísaná aj zápisnica o výsluchu zadržanej podozrivej osoby. Podľa § 85 ods. 5 Trestného poriadku sa ustanovenia § 34 a § 121 až § 124 Trestného poriadku primerane použijú aj vtedy, ak je zadržaná osoba vypočúvaná v čase, keď proti nej ešte nebolo vznesené obvinenie. Zo zápisnice vyplýva, že sťažovateľka nebola primerane poučená pred vznesením obvinenia v rozsahu určenom v § 85 ods. 5 Trestného poriadku, a to s prihliadnutím na jej rozumové schopnosti a na to, že je duševne chorá. Napriek ustanoveniu § 34 ods. 4 Trestného poriadku vyšetrovateľ sťažovateľku nepoučil o jej právach a význame priznania. Právo sťažovateľky na obhajcu reálne nezabezpečil. Nepoučil ju pred výsluchom o práve radiť sa s obhajcom už v priebehu zadržania bez prítomnosti tretej osoby (§ 85 ods. 6 Trestného poriadku), o práve požadovať, aby obhajca bol prítomný pri jej výsluchu (§ 85 ods. 4 Trestného poriadku), o podmienkach doručovania písomností so spojenými následkami, o práve žiadať doplnenie zápisnice, resp. jej opravu (§ 124 ods. 2 Trestného poriadku) atď. Opatrovníka o výsluchu neinformoval. Neposkytol teda sťažovateľke plnú možnosť na uplatnenie jej práv. Tým došlo k nerealizovaniu zásady zákonnosti vyjadrenej v čl. 17 ods. 2 ústavy.

Dňa 4. júla 2014 vyšetrovateľ vzniesol voči sťažovateľke obvinenie o 18.35 h. Uznesenie o vznesení obvinenia jej nebolo oznámené ani vyhlásením, ale ani dorúčením. Zápisnica o vznesení obvinenia, a to jej prvá strana bola vyšetrovateľom predpísaná, keďže sťažovateľka žiaden údaj do tejto zápisnice nenadiktovala a zápisnicu nepodpísala. Nebola vôbec poučená v procesnom postavení obvinenej a nebola ani výslovne poučená pred prvým výsluchom ako obvinenej v zmysle § 121 ods. 2 Trestného poriadku. Vyšetrovateľ jej pri prvom výsluchu neobjasnil podstatu skutkov, ktoré sa jej kladú za vinu, ako aj ich právnu kvalifikáciu. Zo spisu nevyplýva dôkaz preukazujúci, že rovnopis uznesenia o vznesení

obvinenia určený k rukám sťažovateľky prevzal jej opatrovník ako osoba, ktorej oprávnenia vyplývajú z ustanovenia § 35 ods. 1, resp. 2 Trestného poriadku. V súhrne to znamená, že sťažovateľka v procesom postavení obvinenej nemohla využiť ani jedno právo vyplývajúce z Trestného poriadku, čím jej bola znemožnená efektívna obhajoba.

Sťažovateľka vzhľadom na uvedené podstatné skutočnosti navrhla, aby ústavný súd nálezom takto rozhodol:

„1. Základné právo slobody [REDAKOVANÉ] upravené v čl. 17 ods. 1, 2, 3, 4, 5 Ústavy Slovenskej republiky Uznesením Okresného súdu Nitra, Uznesením Krajského súdu Nitra, v konaní vedenom na Okresnom súde Nitra sp. zn. 33 Tp 61/2014 zo dňa 06.07.2014 a v konaní vedenom na Krajskom súde Nitra sp. zn. 1 Tpo 32/2014-32 zo dňa 16.07.2014 porušené bolo.

2. Rozhodnutie Okresného súdu Nitra č. k. 33 Tp 61/2014 zo dňa 06.07.2014 a Rozhodnutie Krajského súdu Nitra č. k. 1 Tpo 32/2014-32 zo dňa 16.07.2014 sa zrušuje a vec sa vracia na ďalšie konanie.

3. Okresnému súdu Nitra a Krajskému súdu Nitra zakazuje pokračovať v porušovaní základného práva (slobody), prikazuje obnoviť stav pred porušením základného práva (slobody) a prikazuje sa prepustiť obvinenú [REDAKOVANÉ] na slobodu.

4. [REDAKOVANÉ] sa priznáva finančné zadostučinenie vo výške 10.000 EUR (slovom Desiat tisíc EUR), ktoré je Okresný súd Nitra povinný vyplatiť [REDAKOVANÉ] do 15 dní od právoplatnosti tohto rozhodnutia (nálezu).

5. [REDAKOVANÉ] priznáva trovy právneho zastúpenia vo výške 284,08 €, ktoré je Okresný súd Nitra povinný zaplatiť na účet advokáta JUDr. Petra Múkera(...), do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia (nálezu).“

4. Z vyjadrenia predsedníčky krajského súdu sp. zn. Spr 1335/14 z 13. novembra 2014 doručeného ústavnému súdu faxom 13. novembra 2014 a poštou 20. novembra 2014 vyplýva, že navrhuje sťažnosti nevyhovieť. Senát krajského súdu postupoval štandardným spôsobom v zmysle príslušných ustanovení VIII. hlavy Trestného poriadku, prioritne s prihliadnutím na zásady vyplývajúce z ustanovenia § 2 ods. 6 druhej vety a ods. 10 a 12

Trestného poriadku. Všeobecné súdy boli povinné konať a rozhodnúť o návrhu prokurátora na vzatie sťažovateľky do väzby v zákonných lehotách. S poukazom na danú situáciu nebolo možné zo strany okresného súdu vyriešiť vec inak než rozhodnutím o vzatí do väzby. Okresný súd totiž z obsahu spisu zistil existenciu takých konkrétnych skutočností, ktoré u sťažovateľky odôvodňovali obavu, že by na slobode konala niektorým zo spôsobov uvedených v ustanovení § 71 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku. Krajský súd pred rozhodnutím o sťažnosti preveroval zdravotný stav sťažovateľky počas hospitalizácie, pričom bolo potvrdené, že od 4. júla 2014 do 7. júla 2014 do 17.30 h nebola schopná výsluchu. Z toho dôvodu nemohla byť ani vypočutá k vznesenému obvineniu. Zo spisu, ktorý mal krajský súd k dispozícii, vyplývalo, že ťažké ochorenie presadzovala len samotná sťažovateľka bez akýchkoľvek objektivizovaných dôkazov. V tejto súvislosti je potrebné poukázať na výpovede svedkov [REDACTED], [REDACTED] a ďalších, v ktorých sa uvádza, že so sťažovateľkou riadne komunikovali, pričom neuvádzali u nej žiadne psychické problémy. Nedošlo ani k porušeniu práva na obhajobu, pretože sťažovateľka bola zastúpená obhajcom, ktorý vo veci zaujal stanovisko a podal aj sťažnosť proti vzatiu do väzby. Sťažovateľkou namietaná okolnosť, podľa ktorej patrí k rómskej menšine, nemala na rozhodovanie vo veci žiadny vplyv. Nie je zrejmé, čo touto námietkou mienila riešiť. Vec je potrebné posudzovať aj s ohľadom na druh a charakter obzvlášť závažnej trestnej činnosti, zo spáchania ktorej je sťažovateľka podozrivá.

6. Z repliky právneho zástupcu sťažovateľky z 2. decembra 2014 doručenej ústavnému súdu 4. decembra 2014 vyplýva, že Trestný poriadok nepozná štandardný spôsob postupu, na ktorý poukazuje krajský súd. Pozná totiž len zákonný spôsob. Sťažovateľka nenamietala porušenie § 2, ale ani VIII. hlavy Trestného poriadku. Uvádzaním týchto ustanovení krajský súd len zahmlieva protiprávne konanie voči nesvojprávnej sťažovateľke, ktorá nie je schopná chápať zmysel trestného konania, a to ani v čase spáchania skutku, ale ani v čase zadržania, obvinenia a vzatia do väzby. Krajský súd vôbec nezaujal stanovisko k namietanému porušovaniu § 206 ods. 1, § 87 ods. 1 a 2, § 181 ods. 3 a nasl., § 85 ods. 1, 3, 4, 5 a 6, § 35 ods. 1 a 2, § 34 ods. 4, § 124 ods. 2 a § 121 ods. 2 Trestného poriadku. Pokiaľ krajský súd tvrdí, že ťažké ochorenie presadzovala len samotná

sťažovateľka bez akýchkoľvek objektivizovaných dôkazov, treba uviesť, že sťažovateľku brali policajti do väzby z nemocnice, kde bola hospitalizovaná na psychiatrii. Krajský súd toto tvrdenie asi nemyslel vážne. Orgány činné v trestnom konaní a následne okresný súd a krajský súd mali k dispozícii rozsudok okresného súdu č. k. 24 Ps 12/2006-43 zo 16. novembra 2006, ktorým bola sťažovateľka v plnom rozsahu zbavená svojprávosti. Obhajca sťažovateľky dostal tento rozsudok vo fotokópii od vyšetrovateľa a nachádza sa aj v spise okresného súdu. Išlo o nespornú skutočnosť. Krajský súd sa nezaoberal opomenutím obligatórnej povinnosti vypočuť zatknutú osobu v zmysle čl. 17 ods. 4 ústavy, resp. § 87 ods. 2 Trestného poriadku. Túto povinnosť nemožno nahradiť žiadnym iným procesným postupom ani odvolávaním sa na analógiu. Sťažovateľka len oznámila, že patrí k rómskej menšine a nič nemienila týmto oznámením riešiť. Napokon právny zástupca sťažovateľky poukazuje na znalecký posudok o duševnom stave sťažovateľky zo 7. októbra 2014, ktorý ústavnému súdu predložil v prílohe.

II.

7. Zo zápisnice o zadržaní a obmedzení osobnej slobody podozrivej osoby z 3. júla 2014 vyplýva, že o 12.45 h bola sťažovateľka podľa § 85 ods. 1 Trestného poriadku zadržaná ako podozrivá, a to bez predchádzajúceho súhlasu prokurátora, ktorý bol v osobe [REDAKOVANÉ] informovaný o 18.19 h. Odôvodnenie tohto postupu (najmä, že vec nepripúšťala odklad a súhlas nebolo možné vopred dosiahnuť) nie je v predtlači vyplnené. Vyšetrovateľ sťažovateľku prevzal 3. júla 2014 o 18.10 h. K zadržaniu došlo pre dôvodnú obavu, že sťažovateľka bude pokračovať v trestnej činnosti v zmysle § 71 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku, pričom konkrétne odôvodnenie, v čom spočívajú dôvody väzby, okolnosti zadržania, použitie donucovacích prostriedkov a pod., nie sú vyplnené. Podľa predtlače bola sťažovateľka poučená v zmysle § 85 ods. 6 Trestného poriadku o práve zvoliť si obhajcu, radiť sa s ním už v priebehu zadržania a požadovať, aby obhajca bol prítomný pri jej výsluchu podľa § 85 ods. 6 Trestného poriadku. V zmysle § 99 ods. 4 s poukazom na § 102 ods. 4 Trestného poriadku bola vykonaná osobná prehliadka sťažovateľky, pričom sa uvádza súpis nájdených vecí.

8. Zo zápisnice o výsluchu zadržaného – podozrivého z 3. júla 2014 vyplýva, že výsluch začal o 19.15 h, pričom sťažovateľke bolo oznámené, že je podozrivá zo zločinu obchodovania s ľuďmi podľa § 179 ods. 1 a 3 písm. d) Trestného zákona. Bola poučená podľa § 122 ods. 1 Trestného poriadku a bolo jej prečítané poučenie uvedené v § 121 ods. 2 Trestného poriadku (text poučenia je v predtlačí uvedený). K tomu sťažovateľka uviedla, že poučenie jej bolo aj primerane vysvetlené a tomuto porozumela. Bola tiež poučená podľa § 34 ods. 1 Trestného poriadku, ako aj podľa § 345 Trestného zákona. Obsah poučenia je v predtlačí uvedený. Sťažovateľka uviedla, že poučeniu v plnej miere porozumela, a nežiadala o doplňujúce vysvetlenie. Sťažovateľka ďalej uviedla, že berie pravidelne lieky „na nervy“, nevie, ako sa volajú, berie ich ráno, na obed a večer. Berie aj lieky na spanie, ktorých názov tiež nepozná. Tieto lieky jej predpísal jej „doktor psychiater“, ktorého meno nevie uviesť. Je primárom na psychiatrii v [REDACTED]. Ďalej sťažovateľka doslova uviedla: „Ja bývam doma s manželom [REDACTED], s mojím synom [REDACTED] [REDACTED] a jeho družkou [REDACTED], ona je tehotná, s mojím ďalším synom [REDACTED], on žije s družkou volá sa [REDACTED] my ju tak voláme po cigánsky ja neviem ako sa volá normálne, má také ťažké meno. S nami tam bývajú aj tí ľudia vpredu – my máme taký dom, my rodina bývame vzadu v dome a ony bývajú vpredu dome. Vpredu býva [REDACTED], my ju voláme [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED] tam tiež býva jeho priezvisko neviem a ešte tam býva jeden [REDACTED], čo prišiel nedávno k nám, jeho priezvisko neviem. O týchto ľudí sa staráme, dávame im jesť, čo [REDACTED] navarí, aj ja im navarím, ja im dávam jesť, keď ma nehnevajú, lebo ony sú ponapíjaní a kričia tam a to mi vadí. Však ten [REDACTED] to je normálny čert zo spodu poslaný, ja som mu to aj povedala, taká duša, také sprostosti rozpráva, že si musí zobrať ľudí, oni vedia, že ja dopredu viem, čo poviem to sa stane, a on povedal, že keď si moju dušu zoberie dole, tak to je aj za 100 duší, ja keď som bola na psychiatrii tak tam boli ľudia čo kradli duše iným. Títo ľudia žijú s nami preto, lebo sa o nich staráme, a manžel na nich poberá opatrovateľské. Ten [REDACTED] on sa normálne aj posere, hnije zaživa, aj cez uši mu ide, a keď to hovorím, tak mi nikto neverí, zakázali mi tak chodiť. Ja to vidím, a nerozumiem prečo to ony nevedia a necítia. Ostatní oni nemajú ísť, a my sa o nich staráme. Máme auto citroena takého strieborného, také veľké auto máme, lebo nás je veľa ľudí. Manžel nosí

týchto ľudí aj na aute niekde ja neviem kde, ja neviem pretože som aj niekoľko dní v izbe zamknutá, lebo pomažem rôzne miesta, napojím sa na druhé svety, a chránim sa aby tie zlé veci neprenikli do mňa, lebo ma stiahnu, ony sú neni dobrí ľudia, neviem prečo ich tam máme, ony mi hovoria, že nie som dobrá, ale to nie je pravda. Nie je pravda, že ich nútime žobrať, ony sú stále doma, neviem či niekde chodia. Ja viac neviem povedať k tomu.“
Výsluch bol ukončený o 20.00 h.

9. Zo zápisnice o výsluchu obvineného zo 4. júla 2014 o 21.35 h vyplýva, že sťažovateľku nie je možné poučiť v zmysle jej procesného postavenia, pretože nekomunikuje s vyšetrovateľom a k poučeniam sa nijako nevyjadrila. Sťažovateľke bol jej vlastnou rodinou zvolený obhajca [REDAKOVANÉ]. Taktiež nie je možné sťažovateľke doručiť uznesenie o vznesení obvinenia, keďže na výzvy vyšetrovateľa nereaguje, neustále plače a nevníma, čo sa okolo nej deje. Nevyjadruje sa k svojej osobe, neprevzala uznesenie o vznesení obvinenia, teda nemá vedomosť o tom, že je obvinená, pričom uznesenie jej nie je možné doručiť, pretože nekomunikuje s nikým, ani s vyšetrovateľom, ani so svojím obhajcom. Sťažovateľke bola privolaná záchranná zdravotná služba, ktorá ju odviezla na psychiatrické oddelenie v Nitre na účely jej ďalšieho vyšetrenia. Z vyjadrenia obhajcu vyplýva, že vyšetrovateľ vedel alebo mal vedieť, že sťažovateľka je súdom uznaná za nesvojprávnú z dôvodu ťažkej schizofrénie. Je zbavená svojprávnosti v najvyššej možnej miere, nechápe účel trestného konania a nechápe ani skutok kladený jej za vinu.

10. Z uznesenia krajského súdu č. k. 1 Tpo 32/2014-32 zo 16. júla 2014 vyplýva, že ním bola sťažnosť podaná sťažovateľkou proti uzneseniu okresného súdu sp. zn. 33 Tp 61/2014 zo 6. júla 2014 zamietnutá ako nedôvodná. V sťažnosti podanej obhajcom sťažovateľka namietala inter alia, že trpí schizofréniou, ako aj to, že jej nebol doručený návrh na vzatie do väzby, pričom nebola sudcom rozhodujúcim o väzbe vypočutá. Podľa zistenia krajského súdu vyšetrovateľ sa pokúsil sťažovateľku vypočuť za prítomnosti jej obhajcu, ale táto odmietla s vyšetrovateľom a aj so svojím obhajcom komunikovať. Podľa názoru krajského súdu treba súhlasiť s argumentom obhajoby, že každého obvineného po vznesení obvinenia a pri rozhodovaní o jeho väzbe je potrebné vypočuť. Takéto úkony sú

súčasťou práv obvineného na jednej strane a povinnosťou vyšetrovateľa alebo sudcu pre prípravné konanie. V tomto prípade je však potrebné prihliadnuť na vôľovú zložku sťažovateľky, ktorá v dobe, keď vyšetrovateľ pristúpil k výsluchu (4. júla 2014 o 21.35 h), odmietla komunikovať s vyšetrovateľom a obhajcom a následne bola prijatá do nemocnice, pričom ošetrojúci lekár konštatoval „*nutné odsledovanie*“ stavu sťažovateľky a nemožnosť jej výsluchu po dobu najmenej 48 hodín od času jej prijatia 4. júla 2014. Podľa telefonického rozhovoru predsedu senátu krajského súdu s prednostom Psychiatrickej kliniky Fakultnej nemocnice ■■■■■ sťažovateľka bola hospitalizovaná od 4. júla 2014 do 7. júla 2014 do 17.30 h a nebola schopná výsluchu, pričom následne bola eskortovaná do Nemocnice pre obvinených a odsúdených v Trenčíne. Z toho možno vyvodiť, že ani okresný súd nemal možnosť v rámci zákonných lehôt sťažovateľku vypočuť. V danom prípade nejde o úplne štandardné konanie z pohľadu zdravotnej diagnózy sťažovateľky a jej zdravotného stavu po zadržaní. Napriek tomu možno tvrdiť, že jej práva na obhajobu boli v doterajšom konaní rešpektované a rovnako boli dodržané i všetky zákonné lehoty.

11. Podľa zistenia ústavného súdu dopytom u právneho zástupcu sťažovateľky za obhajcu sťažovateľky v trestnom konaní bol zvolený advokát JUDr. Peter Múkera 4. júla 2014, a to bratom sťažovateľky ■■■■■, ktorý uvedeného dňa podpísal splnomocnenie na obhajobu sťažovateľky. Takisto 4. júla 2014 bolo obhajcovi doručené uznesenie o vznesení obvinenia proti sťažovateľke. Samotnej sťažovateľke toto uznesenie doručené nebolo. Uznesenie o vznesení obvinenia bolo doručené aj opatrovníkovi, avšak nie z dôvodu, že je opatrovníkom sťažovateľky, ale preto, lebo je v trestnej veci vedenej proti sťažovateľke spoluobvineným.

12. Zo znaleckého posudku znalkýň ■■■■■ a ■■■■■ ■■■■■ zo 7. októbra 2014 vypracovaného v rámci trestného konania vedeného proti sťažovateľke, ktorý predložil ústavnému súdu právny zástupca sťažovateľky, vyplýva, že sťažovateľka trpí chronickým schizofrenickým ochorením, ktoré sa prejavuje poruchou integrity psychických funkcií, poruchami myslenia v zmysle bludných konceptualizácií, poruchami vnímania v zmysle zrakových, sluchových a taktilných halucinácií, autizmom,

poruchou kontaktu s realitou a sociálnym stiahnutím. Uvedená porucha spôsobila vymiznutie ovládacích a rozpoznávacích schopností sťažovateľky, ktorá nemohla a nevedela v čase spáchania skutku rozpoznať nebezpečenstvo svojho konania pre spoločnosť, pričom jej rozpoznávacie schopnosti boli vymiznuté. Nevedela a nemohla v čase skutku svoje konanie ani ovládať, lebo aj jej ovládacie schopnosti boli vymiznuté. Nie je schopná chápať zmysel trestného konania.

13. Z uznesenia okresného súdu sp. zn. 33 Tp 82/2014 zo 17. septembra 2014 v spojení s uznesením krajského súdu č. k. 1 Tpo 45/2014-56 z 1. októbra 2014 (obe uznesenia predložil ústavnému súdu právny zástupca sťažovateľky) vyplýva, že sťažovateľka bola prepustená z väzby na slobodu za súčasného prijatia záruky dôveryhodnej osoby a nariadenia dohľadu probačného a mediačného úradníka.

14. Z uznesenia Okresnej prokuratúry Nitra č. k. 1 Pv 641/14/4403-4 z 12. decembra 2014 (predloženého ústavnému súdu právnym zástupcom sťažovateľky) vyplýva, že trestné stíhanie proti sťažovateľke bolo zastavené pre jej nepríčetnosť v čase spáchania skutku.

III.

15. Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 127 ods. 2 prvej vety ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah.

Podľa čl. 17 ods. 1 ústavy osobná sloboda sa zaručuje.

Podľa čl. 17 ods. 2 prvej vety ústavy nikoho nemožno stíhať alebo pozbaviť slobody inak, ako z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.

Podľa čl. 17 ods. 3 ústavy obvineného alebo podozrivého z trestného činu možno zadržať len v prípadoch ustanovených zákonom. Zadržaná osoba musí byť ihneď oboznámená s dôvodmi zadržania, vypočutá a najneskôr do 48 hodín prepustená na slobodu alebo odovzdaná súdu. Sudca musí zadrжанú osobu do 48 hodín a pri obzvlášť závažných trestných činoch do 72 hodín od prevzatia vypočuť a rozhodnúť o väzbe alebo o jej prepustení na slobodu.

Podľa čl. 17 ods. 5 ústavy do väzby možno vziať iba z dôvodov a na čas ustanovený zákonom a na základe rozhodnutia súdu.

Podľa § 33 Trestného poriadku toho, kto je podozrivý zo spáchania trestného činu, možno považovať za obvineného a použiť proti nemu prostriedky určené týmto zákonom proti obvinenému až vtedy, ak bolo proti nemu vznesené obvinenie.

Podľa § 35 ods. 1 Trestného poriadku zákonný zástupca obvineného, ktorý je pozbavený spôsobilosti na právne úkony alebo ktorého spôsobilosť na právne úkony je obmedzená, je oprávnený obvineného zastupovať, najmä zvoliť mu obhajcu, robiť za neho návrhy, podávať za neho žiadosti a opravné prostriedky; je tiež oprávnený zúčastniť sa na tých úkonoch, na ktorých sa podľa zákona môže zúčastniť obvinený. V prospech obvineného môže zákonný zástupca tieto práva vykonať aj proti vôli obvineného.

Podľa § 35 ods. 2 Trestného poriadku v prípadoch, v ktorých zákonný zástupca obvineného nemôže vykonávať svoje práva uvedené v odseku 1 alebo je nebezpečenstvo z omeškania, v prípravnom konaní môže na výkon týchto práv na návrh prokurátora ustanoviť obvinenému opatrovníka sudca pre prípravné konanie a v konaní pred súdom predseda senátu aj bez návrhu. Proti rozhodnutiu o ustanovení opatrovníka je prípustná sťažnosť.

Podľa § 39 ods. 2 Trestného poriadku ak si obvinený nezvolí obhajcu sám a ak mu ho nezvolí ani jeho zákonný zástupca, môže mu ho zvoliť príbuzný v priamom rade, súrodenec, osvojiteľ, osvojenec, manžel, druh alebo zúčastnená osoba. Orgány činné v trestnom konaní a súd sú na žiadosť obvineného povinné obvinenému umožniť, aby v určenej lehote požiadal oprávnenú osobu, aby mu zvolila obhajcu vo vlastnom mene. Orgány činné v trestnom konaní a súd sú povinné o žiadosti obvineného bez meškania upovedomiť oprávnenú osobu.

Podľa § 39 ods. 3 Trestného poriadku, ak je obvinený pozbavený spôsobilosti na právne úkony alebo ak je jeho spôsobilosť na právne úkony obmedzená, môžu mu oprávnené osoby zvoliť obhajcu i proti jeho vôli.

Podľa § 179 ods. 2 Trestného poriadku ak má osoba, ktorej treba uznesenie oznámiť, obhajcu, prípadne splnomocnenca, postačí, ak sa uznesenie vyhlási buď tejto osobe, alebo jej obhajcovi, prípadne splnomocnencovi; ak sa oznamuje uznesenie dorúčením rovnopisu, doručí sa len obhajcovi, prípadne splnomocnencovi. Ak ide o osobu pozbavenú spôsobilosti na právne úkony alebo osobu, ktorej spôsobilosť na právne úkony je obmedzená a ktorá obhajcu, prípadne splnomocnenca nemá, oznámi sa uznesenie jej zákonnému zástupcovi.

Podľa § 179 ods. 3 Trestného poriadku ak sa však oznamuje obvinenému, ktorý je pozbavený spôsobilosti na právne úkony alebo ktorého spôsobilosť na právne úkony je obmedzená, uznesenie, proti ktorému môže podať sťažnosť, treba ho oznámiť obvinenému, jeho obhajcovi a zákonnému zástupcovi. Ak je obvinený vo väzbe, vo výkone trestu odňatia slobody alebo na pozorovaní v zdravotníckom ústave, treba uznesenie, proti ktorému je prípustná sťažnosť, oznámiť obvinenému a jeho obhajcovi aj vtedy, ak obvinený nemá obmedzenú spôsobilosť na právne úkony.

16. „Súdne konanie v súvislosti s rozhodovaním o zákonnosti väzby musí poskytovať určité garancie procesnej povahy, ktoré sú vyjadrené v čl. 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. So zreteľom na to, že čl. 6 sa nevzťahuje na konanie a rozhodovanie o väzbe, procesné záruky tu uvedené nemožno bez ďalšieho uplatniť aj v prípade čl. 5 ods. 4, no určité základné procesné záruky sa musia poskytovať aj v konaní

podľa čl. 5 ods. 4, i keď nemusia byť nutne rovnaké ako tie, ktoré vyplývajú z čl. 6.“
(II. ÚS 108/08, II. ÚS 266/2013)

„Právo obvineného na obhajobu ako súčasť práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 3 písm. c) dohovoru treba považovať nepochybne aj za súčasť konania o väzbe. Treba ho teda považovať za súčasť procesných práv obvineného aj podľa čl. 5 ods. 4 dohovoru, resp. čl. 17 ústavy. Povinnosťou všeobecných súdov je umožniť obvinenému uplatnenie práva na obhajobu tak, aby sa zachoval jeho reálny obsah a zmysel. Inak by totiž toto právo nebolo možné považovať za reálne, ale iba za teoretické, resp. iluzórne. Výklad príslušných ustanovení dotknutých právnych predpisov musí byť preto taký, aby uplatnenie práva na obhajobu v konaní o väzbe sa obvinenému reálne umožnilo.“
(II. ÚS 116/2011, II. ÚS 266/2013)

17. Jednou zo základných náležitostí realizácie práva na obhajobu v trestnom konaní (rovnako aj pri rozhodovaní o väzbe) je úplná spôsobilosť obvineného na právne úkony. Takej fyzickej osobe, ktorej spôsobilosť na právne úkony bola obmedzená, resp. bola tejto spôsobilosti celkom pozbavená, musí byť ustanovený zákonný zástupca. Nedostatok zákonného zastúpenia v takomto prípade znamená z ústavnoprávneho hľadiska úplné popretie základného práva na obhajobu.

18. Z listinných dôkazov, ktoré mal ústavný súd k dispozícii, vyplýva, že konajúcemu policajtovi bol ešte 3. júla 2014 doručený rozsudok okresného súdu, ktorým bola sťažovateľka (trpiaca ťažkou schizofréniou) pozbavená spôsobilosti na právne úkony. Odhliadnuc od tejto skutočnosti, zo zápisnice o výsluchu sťažovateľky ako zadržanej, resp. podozrivej osoby z 3. júla 2014 je celkom zrejmé, že nebola v stave, v ktorom by bola schopná brániť svoje práva.

Z dosiaľ uvedeného možno urobiť záver, že boli splnené podmienky na postup podľa § 35 Trestného poriadku, teda na to, aby oprávnené práva a záujmy sťažovateľky

reprezentoval v konaní jej zákonný zástupca, a to či už podľa § 35 ods. 1, alebo § 35 ods. 2 Trestného poriadku.

V rámci občianskeho súdneho konania bol sťažovateľke ustanovený za opatrovníka jej manžel, keďže bola pozbavená spôsobilosti na právne úkony v celom rozsahu. Znamená to, že práve on prichádzal predovšetkým do úvahy ako zákonný zástupca sťažovateľky v zmysle § 35 ods. 1 Trestného poriadku a jemu prináležalo právo sťažovateľku zastupovať vrátane práva zvoliť jej obhajcu, resp. rozhodnúť o tom, kto bude sťažovateľku obhajovať.

Vzhľadom na skutočnosť, že opatrovník bol v rámci trestného konania zároveň aj spoluobvineným, bolo treba riešiť otázku, či vôbec môže v danej situácii sťažovateľku ako jej zákonný zástupca zastupovať. Opatrovník ako obvinený by sa totiž mohol v ktorejkoľvek fáze trestného konania dostať do kolízie so sťažovateľkou, a to najmä vtedy, keby svoju vlastnú obhajobu chcel viesť v rozpore so záujmami sťažovateľky. Vznikla teda evidentne otázka, či nie je potrebné postupom podľa § 35 ods. 2 Trestného poriadku na návrh prokurátora ustanoviť sťažovateľke opatrovníka sudcom pre prípravné konanie.

19. Zo spisového materiálu možno ustáliť, že orgány činné v prípravnom konaní sa otázkou schopnosti sťažovateľky obhajovať sa dostatočne nezaoberali a neumožnili zastupovať ju jej manželovi – opatrovníkovi, ale nedošlo ani k ustanoveniu opatrovníka sudcom pre prípravné konanie. Konali priamo so sťažovateľkou, a to aj napriek jej zrejmej a zjavnej neschopnosti brániť svoje práva.

Za daného stavu vzniká otázka, či došlo vôbec ku vzneseniu obvinenia sťažovateľke.

Právne účinky doručenia uznesenia o vznesení obvinenia by nastali až dorúčením tohto uznesenia sťažovateľke, jej obhajcovi a zákonnému zástupcovi (§ 179 ods. 3 prvá veta Trestného poriadku).

Sťažovateľke samotnej uznesenie o vznesení obvinenia doručené vôbec nebolo, keďže *„na výzvy vyšetrovateľa nereagovala, neustále plakala a nevnímala, čo sa okolo nej*

deje“. Niet pochýb o tom, že jej správanie nemožno považovať za prejav vôle, ktorým by odmietala uznesenie prevziať.

Doručenie uznesenia obhajcovi by mohlo byť právne účinné len za predpokladu, že by samotné zvolenie obhajcu bolo možné považovať v danom špecifickom prípade za právne účinné.

Obhajcu zvolil sťažovateľke jej brat, ktorého v zásade bolo možné považovať za osobu oprávnenú zvoliť pre sťažovateľku obhajcu (§ 39 ods. 2 Trestného poriadku). Právo osôb uvedených v ustanovení § 39 ods. 2 Trestného poriadku zvoliť obvinenému obhajcu je viazané na súhlas obvineného s takouto voľbou. Súhlas obvineného nie je potrebný iba vtedy, ak je tento pozbavený spôsobilosti na právne úkony, alebo ak je jeho spôsobilosť na právne úkony obmedzená (§ 39 ods. 3 Trestného poriadku). V takomto prípade je namiesto súhlasu obvineného potrebný súhlas zákonného zástupcu v zmysle § 35 Trestného poriadku. Ako to vyplýva z už uvedených úvah, v danom prípade prichádzal do úvahy súhlas zákonného zástupcu – opatrovníka ustanoveného sudcom pre prípravné konanie v zmysle § 35 ods. 2 Trestného poriadku. Takýto zákonný zástupca však ustanovený vôbec nebol. Možno preto urobiť predbežný záver o neakceptovateľnosti zvolenia obhajcu pre sťažovateľku, a to pre nedostatok súhlasu jej zákonného zástupcu s takouto voľbou. Vo svojich dôsledkoch to znamená, že sťažovateľka v momente doručovania uznesenia o vznesení obvinenia obhajcovi v skutočnosti právne účinne zvoleného obhajcu nemala.

Zákonnému zástupcovi uznesenie doručené nebolo a tento nebol ani ustanovený.

Vychádzajúc z uvedených skutočností je zrejmé, že nedošlo k právne účinnému doručeniu uznesenia, a teda ani k vzneseniu obvinenia sťažovateľke.

20. Z dosiaľ uvedeného vyplýva, že sťažovateľka bola vzatá do väzby aj napriek tomu, že ju nebolo možné považovať za obvinenú. Pritom jednou z najzákladnejších podmienok uvalenia väzby je, že takto možno postupovať iba vo vzťahu voči obvinenému (§ 71 ods. 1 Trestného poriadku). Nemožno teda vziať do väzby osobu, ktorá je len podozrivá

zo spáchania trestného činu. Takúto osobu možno totiž iba zadržať (§ 85 ods. 1 Trestného poriadku).

Na základe všetkých dosiaľ uvedených skutočností treba urobiť záver, že došlo k porušeniu základného práva sťažovateľky na osobnú slobodu podľa čl. 17 ods. 1, 2, 3 a 5 ústavy (bod 1 výroku nálezu).

Zároveň to znamená, že nie je potrebné osobitne sa zaoberať celým radom ďalších okolností, ktoré sťažovateľka namietala.

21. Podľa § 56 ods. 2 prvej vety zákona o ústavnom súde ak sa základné právo alebo sloboda porušili rozhodnutím alebo opatrením, ústavný súd také rozhodnutie alebo opatrenie zruší.

V zmysle citovaného ustanovenia ústavný súd zrušil uznesenie krajského súdu č. k. 1 Tpo 32/2014-32 zo 16. júla 2014 (bod 2 výroku nálezu).

22. Sťažovateľka sa domáhala aj priznania finančného zadosťučinenia vo výške 10 000 €. Ústavný súd považoval za možné priznať jej 4 000 € a vo zvyšku jej požiadavke nevyhovel (body 3 a 5 výroku nálezu). Vzal pritom do úvahy rozhodujúce okolnosti prípadu, ako aj princíp spravodlivosti. Priznaná čiastka predstavuje spravodlivú kompenzáciu za utrpenú nemateriálnu ujmu.

23. Sťažovateľka sa domáhala aj priznania náhrady trov konania vo výške 284,08 €, a to za dva úkony právnych služieb po 134 € a za dva režijné paušály po 8,04 €. Ústavný súd jej túto sumu priznal (bod 4 výroku nálezu).

24. Nebolo možné vyhovieť podanej sťažnosti ani v ďalších častiach, a to pokiaľ ide o požiadavku vrátiť vec na ďalšie konanie, obnoviť stav pred porušením základného práva a prikázať prepustiť sťažovateľku z väzby (bod 5 výroku nálezu). Je to dané tým, že medzičasom bola sťažovateľka už z väzby prepustená.

25. Z uvedených dôvodov ústavný súd rozhodol tak, ako to vyplýva z výrokovej časti tohto rozhodnutia.

26. Vzhľadom na čl. 133 časť vety pred bodkočiarkou ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok, treba pod právoplatnosťou rozhodnutia uvedenou vo výroku tohto rozhodnutia rozumieť jeho doručenie účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 22. januára 2015